

ETUDE DU TOUCHER Václava Mergla — unikátní akvizice sbírky animovaného filmu

V roce 1966 natočil výtvarník a režisér Václav Mergl ve vlastní produkci pro soutěž v kanadském Montrealu krátký autorský film *ETUDE DU TOUCHER* v délce necelých šestadvaceti metrů. Snímek byl sice dokončen v období státního filmového monopolu, ale jen s finanční podporou Svazu československých filmových a televizních umělců (FITES), tedy mimo tehdejší oficiální výrobní struktury. V dobových přehledech výroby nebo distribuce není proto možné o tomto filmu dohledat informace. Po dlouhá léta vědělo o jeho existenci jen pár zasvěcených, možnost vidět jej měl ovšem jen málokdo z nich. Stručná zmínka o filmu se objevila například v rozhovoru Aleny Munkové s Václavem Merglem v roce 1977,¹⁾ kde je jeho název uveden jen v českém překladu jako „Studie hmatu“.

V *ETUDE DU TOUCHER* Václav Mergl navázal na svůj první autorský film *PROMĚNY* (1964), který dokončil ještě jako školní absolventský projekt na pražské VŠUP. Oba snímky tematicky vycházejí ze stejného inspiračního zdroje a reflektují tehdy u nás aktuální výtvarnou tendenci — informel. Podobnost mají i ve zvolené technologii. Na předem připravenou hudební stopu autor animuje

plastické reliéfní struktury a prostřednictvím proměn modelované hlíny usiluje o zachycení pohybu i o pohled dovnitř, pod povrch hmoty. První snímek *PROMĚNY* získal v roce 1965 Hlavní cenu a Cenu Českého fondu výtvarných umění na Arsfilmu v Kroměříži, ale po dokončení *ETUDE DU TOUCHER* autor nedostal další možnost v této linii filmové tvorby pokračovat. Pro svou další animovanou tvorbu musel Václav Mergl hledat jiné inspirační zdroje, které byly pro tehdejší vedení státní filmové produkce přijatelnější.

Snímek *PROMĚNY* byl jako školní práce naštěstí archivován, ale *ETUDE DU TOUCHER* se do dnešní doby dochoval jen díky autorovi. Dlouhých padesát let opatroval 35mm filmové materiály sám tvůrce a jen díky jeho péči měli diváci možnost film vidět na projekci v říjnu 2015 v Ponrepu, u příležitosti oslav autorova životního jubilea. Projekce 35mm dobové kopie snímku, jehož existence byla padesát let téměř utajena, byla mimořádnou událostí. Že se jedná o významné dílo, a to nejen pro nezvyklé pozadí výroby, bylo zřejmé již v době jeho dokončení. Projekce po letech potvrdila jak uměleckou hodnotu filmu, tak jeho význam pro historii českého animovaného filmu.

1) Václav Mergl – Alena Munková, Krabi. *Film a doba* 23, 1977, č. 8, s. 475–479.

Promítaná kopie se zachovala ve velmi dobrém technickém stavu a Václav Mergl ji po skončení projekce věnoval k archivaci do fondu NFA. Aktivizace 35mm kopie snímku *ETUDE DU TOUCHER* byla pro NFA významná i proto, že v letech 1945 až 1991 vzniklo jen velmi málo animovaných filmů mimo oficiální výrobu státních filmových studií. Naděje, že se dochovala kopie některého z těchto filmů, a navíc v dobrém technickém stavu, bývá většinou velmi malá.

Snímek *ETUDE DU TOUCHER* patří bezesporu mezi filmy, které by měly být divákům zpřístupněny nejen studijně, ale i často promítány v rámci přehlídek a festivalů. V době digitálních kin existuje jediná možnost, jak zpřístupnit širší veřejnosti film z předdigitální éry a navíc archivovaný na jediné 35mm kopii, a to digitalizace. V následujícím roce byla kopie v barrandovských laboratořích digitalizována. Vzhledem k dobrému stavu dochované kopie a k velkým finančním a časovým nárokům na každé restaurování se NFA rozhodl jen pro digitalizaci, ač by si tento snímek jistě zasloužil i zrestaurování.

V animovaných filmech, kde technologie i charakter snímků umožňují oproti filmu dokumentárnímu nebo hranému větší svobodu ve výtvarném řešení, mohou být zvolené barvy a jejich odstíny pro dekorace, rekvizity i aktéry více podřízeny volbě tvůrců než každodenní realitě. Jsou-li navíc dochované filmové materiály těchto snímků do určité míry barevně degradovány, přináší tato tvůrčí svoboda archivářům, číslačům a koloristům po letech řady otázek. Jedná-li se navíc o abstraktní film, jako v případě snímku *ETUDE DU TOUCHER*, měl jeho autor v barevném řešení ještě více svobody, než kdyby natáčel narativní animovaný film s loutkami nebo reálnými předměty. Ve snímku je animována hlína, jejíž odstín a barvu si jistě tvůrce zvolil, případně přizpůsobil podle svého uměleckého záměru, a barva je i jedním z významných výrazových prostředků tohoto filmu. Při digitalizaci jsme proto požádali Václava Mergla o konzultaci. Výsledná digitální podoba filmu má oproti dochované mír-

ně degradované 35mm kopii upravené barvy podle pokynů tvůrce tak, aby odpovídala co nejvíce původní premiérové 35mm kopii filmu. První veřejné promítání digitální podoby snímku *ETUDE DU TOUCHER* se uskutečnilo v květnu 2016 v Třeboni v kině Světozor na festivalu Anifilm. Rozdíl mezi dochovanou 35mm kopií a digitálním přepisem je pro běžného diváka v kině téměř nepostřehnutelný, z hlediska archivace mají nicméně obě verze srovnatelný význam. Podobně jako dobová premiérová 35mm kopie, je i digitální přepis odsouhlasený autorem referenčním materiálem nejen pro archivaci, ale i pro další studijní využití.

Michaela Mertová

ETUDE DU TOUCHER (Studie doteku)

Režie: Václav Mergl, hudba: Karel Velebný, Československo 1966.

35mm, Orwocolor, 1:1,37, verze zvuková, úvodní titulky francouzské, 26m

HD, barva, 4:3, verze zvuková, úvodní titulky francouzské, 00:00:54

Václav Mergl (1935) — grafik, malíř, ilustrátor, bonsaista, scenárista, výtvarník a režisér animovaných filmů. V letech 1958–1964 studoval v Ateliéru filmové a televizní grafiky u prof. Adolfa Hoffmeistera na pražské Vysoké škole umělecko-průmyslové (VŠUP). Absolvoval krátkým autorským filmem *PROMĚNY* (1964). V letech 1967–70 se účastnil publikační a výstavní činnosti mezinárodního postsurrealistického hnutí Phases. Ilustroval sbírky poezie *Hadí paměť* (Ivo Oděhnal, 1971) a *Muž vymýšlející vejce* (Norbert Holub, 1990). Vedle filmové tvorby se intenzivně věnoval a dodnes věnuje především grafice, kresbě, kolážím a od roku 1979 bonsajím, které chápe jako výtvarné objekty. Dílo Václava Mergla je zastoupeno ve sbírkách Národní galerie v Praze, Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou,

Kabinetu grafiky Muzea umění v Olomouci a v soukromých sbírkách.

Krátké filmy: PROMĚNY (1964), ETUDE DU TOUCHER (STUDIE DOTEKU, 1966), LAOKOON (1970), KRABI (1976), HOMUNKULUS (1984), MIKROB (1986), POSLEDNÍ LUP (1987), SESTRĚNIČKY (1988), HALÓ, ALBERTE (1988).

TV seriály: ŠTVORNOHÉ ROZPRÁVKY (1971–73), O PANENCE APOLENCE (1979), VIHUELA A KUKLÍK (1983), SÁDLÍK A HRYZ (1983), BAMBULKA A BAZILÍNEK (1993), DOBRÉ CHUTNÁNÍ, VAŠE LORDSTVO! (1996).

Ocenění (výběrově): Arsfilm Kroměříži (1965) — Hlavní cena, Cena Českého fondu výtvarných umění; Annecy 1971 — Zvláštní cena; Bratislava 1976 — Hlavní cena; Teherán 1976 — Cena mezinárodní poroty; Oberhausen 1977 — Hlavní cena; Chicago 1988 — Hlavní cena Zlatý Hugo; Anifilm 2016 — Cena za celoživotní dílo.